HAYRETTİN KAĞNICI

Orta Doğu`nun Zihin Haritası

Utanmamak Kadar Utanç Veren Başka Bir Şey Yoktur

Tilki Kitap

tilki
kitap
yayınevi

Tilki Kitap©
www.tilkikitap.com
tilki@matbumedya.com
0850 304 22 03
Yayıncı Sertifika No 28740

Genel Müdür: Emrah Çelik
Editör: Gizem Eroğlu
Sayfa Tasarım: Nuri Çam
Kapak Tasarım: Merve Ökten

Kitappad.com
Kitaplobi.com
Kitapşeyleri.com

1.Basım, İstanbul, Nisan 2026
ISBN: 978-625-857-933-8
Tilki Kitap Matbaa / İstanbul
Matbaa Sertifika No: 48138

Eserin tüm telif hakları yazara aittir. Yazar, bu baskı için basım-satış-dağıtım-tanıtım haklarını Tilki Kitap'a devretmiştir. Yazar, eserin kapak dahil içeriğindeki tüm materyallerin (metin, görsel öğe, tablo…) yasal ve fikri sorumluluğunu kabul etmiştir. Tilki Kitap'ın kurumsal görüşü olmayabilir.

ORTA DOĞU`NUN ZİHİN HARİTASI

“Utanmamak kadar utanç veren hiçbir şey yoktur.”

Hayrettin Kağnıcı

ORTA DOĞU`NUN ZİHİN HARİTASI

“Utanmamak kadar utanç veren hiçbir şey yoktur.”

HAYRETTİN KAĞNICI

YAZAR HAKKINDA

Makine Yüksek Mühendislik eğitiminden sonra kendi firmasını kurarak iş hayatına atılmış, CNC kontrollü sanayi makineleri konusunda uzun yıllar sektörde hizmet vermiş, özellikle çeliklerin kesilmesi ve şekil verilmesi konularında gerek pratik gerekse teorik olarak uzmanlaşmıştır. Eğitim kurumlarında ve birçok firmada konu ile ilgili uzmanlık eğitimleri vermiş makaleler yayınlamıştır. Mesleki hayatında şirket politikası olarak "Hedefimiz rekabet gücünüzü arttırmaktır." slogan ve prensipleri ile sektörde öncü olmuştur.

Ülke gelişmesinde sivil toplum örgütlerinin çok önemli olduğuna inanmış lise ve üniversite yıllarından itibaren birçok sivil toplum kuruluşunda aktif olarak görev almıştır. Bunların içinde önemlileri, TÜGİAD (Türkiye Genç İş Adamları Derneği), Beyaz Nokta Temiz Toplum Temiz Siyaset Derneği, TİAD (Takım Tezgâhları İş Adamları Derneği), Rotary Derneği olmak üzere sosyal içerikli birçok kurumda görev almıştır.

Profesyonel iş hayatının yanı sıra, seyahat etme ve fotoğraf çekme tutkusunu önceleri "Fırsat bulunca yaparım." sonraları bu tutkusuna "fırsat yaratarak" daha fazla zaman ayırmaya başlamıştır. Hayrettin Kağnıcı 130'un üzerinde gezdiği ülkelerde, farklı kültürlerdeki yaşamları ve bu yaşamların temel unsuru olan "insanı" fotoğraflarında yansıtmaya çalışmıştır. Bütün insanların esasta aynı biyolojik özelliklerde olması; hırs, sevinç, gülme, ağlama, mutluluk çoğalma gibi temel duygu ve davranışların

benzer olmasına karşın, çevre, kültür din ve inanç farklılıkları ile sonradan kazanılan değerlerin toplumları ayrıştıracak, düşmanlaştıracak noktaya getirmesi dikkatini çekmiş ve bu antropolojik gözlemlerini de fotoğraflara yansıtmaya çalışmıştır. Bir toplumda kutsal ve mutlak olan bir değer, başka bir toplumda bir şey ifade etmemekte, birisi için iyi ve güzel olanın başka bir yerde birisi için ise tam aksi kötü ve çirkin olmasının sebeplerinin din ve inanç kaynaklı olduğunu gözlemiş ve bu konular üzerine araştırma yapmaya başlamıştır.

Kültürleri yaratan insanı, farklı ortamlarda fotoğraflamaya çalışarak gözlemlerini de "gezi notları" olarak paylaşmaktadır.

Ülkeleri önemli yapan değerler, o topraklarda oluşan medeniyetler, uygarlıklar ve kültürlerdir. Bunları yaratan var eden temel kaynak da insandır. Geçmişte insanların yarattığı eserler ile o dönemler hakkında bilgi ediniyoruz. Bugün bile bazı eserler, yapıldığı dönem dikkate alındığında bizleri hayrete düşürmektedir. Mısır piramitleri, İnka ve Maya Medeniyetlerinden kalan eserler gibi. Bütün tarihi eserler önemlidir ancak bazıları çok daha önemlidir. İşte bu eserler Unesco tarafından Dünya Mirası olarak ilan edilmiş ve koruma altına alınmışlardır. Bugün Türkiye'de Unesco Dünya Mirası listesinde 19 tarihi varlık bulunmaktadır, 100'ün üzerinde tarihi varlık da aday listesindedir. Gezilerinde içinde insan ve yarattığı kültürel değerler olduğu için Unesco Dünya Mirası listesinde olan yerler öncelikli olmuştur.

2015 yılında farklı şehirlerde açtığı "**Dünya mirası ve insan**" konulu fotoğraf sergisi ile dünya da 21 ülkedeki Unesco Dünya Miras listesinde olan kültürel değerleri sergilemiştir.

2017 yılında "**Moğolistan ve altın kartallar**" konulu fotoğraf sergisi açmıştır. İfsak, İstanbul Fotoğrafçılar Derneği'nde karma sergilere katılmış, katıldığı ulusal ve uluslararası fotoğraf yarışmalarında dereceler almıştır. Ayrıca fotoğrafladığı ülkeler hakkında birçok yerde fotoğraf sunumu ve söyleşiler yapmaktadır.

Kültürleri ve medeniyetleri yaratan insanı, farklı ortamlarda fotoğraflarına yansıtmış gözlemlerini ve fotoğraflarını ise kendisine ait web sitesinde paylaşmaktadır.

Hayrettin Kağnıcı 2021 yılında yazdığı **"İnsan Böyle Bir Şey"** isimli kitabında**;** insanlık tarihinde tanrı, din ve inanç kavramlarının ilk olarak nasıl ve nerede oluştuğunu, dinlerin nasıl kabul gördüğünü ve din üzerinden toplumların nasıl kontrol edilebildiğini, paganizm, çok tanrılı ve tek tanrılı dinleri, gelecekte hayatımızın vazgeçilmezleri olacak yarı insan yarı makine androidler ile insanımsı robotlar sayborgları, robotlaşan dünyamızda "Bizlerin hâli ne olacak?" konularını işlemiş ve paylaşmıştır.

2023 yılında, dogmaların üzerinde yaratılan algı ve zihin haritası ile toplumlarım nasıl kolaylıkla yönlendirildiğimi, dinî eğitimin öne çıkartılıp rasyonel eğitim kalitesinin düşürülmesi sonucunda Müslümanların neden birbirlerini öldürdükleri, toplumların pasifleştirilmesi sonucunda ulusal kimliklerinin zayıflatılarak yok edilmesi ve bütün bunlara sebep olan beynimizin nasıl düşünce ürettiği konularının işlendiği **"İnsanca Yaşamaktır Hayat"** başlıklı kitabını yazmıştır

2024 yılında Müslümanların nasıl yönlendirildiğini ve sonucunda Müslümanların nedenini tam bilmedikleri hâlde birbirlerini öldürmelerini, liderlerinin dünyanın en zenginleri arasında oldukları hâlde neden Müslüman ülkelerin sefil ve yoksul hâlde bırakıldıklarını, temel sebeplerinin dogmalar üzerinden beynimizi nasıl kontrol edildiğini ve esas olarak beynimizin nasıl bir sistem ile çalıştığı ve bunlarla bağlantılı konular içeren **"Müslümanlığa Yön Verenler"** kitabını yazmıştır.

2025 yılında **"Orta Doğu`nun Zihin Haritası"** başlıklı kitabı ile Orta Doğu'da Müslüman devletlerin nasıl yönlendirilerek çökertildiğini, parçalandığını ve ulus kimliklerinin yok edildikleri konusundaki araştırmalarını paylaşmıştır.

Hayat felsefesi olarak;

"Felsefe ve matematik bilmiyorsan hayatı anlayamazsın."

"Beyninin nasıl çalıştığını bilmiyorsan, insan ve davranışlarını anlayamazsın."

İfadelerini benimsemiştir.

Sevgilerimle

Hayrettin Kağnıcı

www.hayrettinkagnici.com

BÖLÜM 1

Bizler, kimleriz? Neden dünyayı mahvetmek için çaba sarf diyoruz? Neden öldürüyoruz birbirimizi?

Önce kendimiz tanıyalım,

Yükselin yeryüzünden gökyüzüne, çıkabildiğiniz kadar en yükseğe, eyleyin bu yaşamı bütün bu âlemi, insanları inceleyin bakın neler yapıyorlar? Neyi paylaşamazlar da birbirini öldürürler, niye birbirlerine tahammül edemezler, çekemezler, düşman olurlar? Neden anlaşamazlar? Niye bu bitmeyen bu kavga, anlaşmazlıkların temel sebebi nedir? Bilmezler mi ölümlü olduklarını, doğduklarında bir gün öleceklerini?

Beynimiz nasıl bir sistem altında çalışıyor, var olduğumuzdan beri neden kavga içindeyiz? Onun için önce kendimizi tanıyalım. Beynimizin nasıl, hangi sistem altında çalıştığını anlayalım. Bunları doğru anlayabilir, anlamlandırabilirsek eğer diğerlerini anlamak daha kolay olacak. Farkındalıklarımız artacak, doğruları fark etme becerilerimiz gelişecek.

İşte bunları anlamak için önce kim olduğumuzu yani kendimizi doğru anlamamız lazım.

**

Önceki kitaplarımda da matematiksel model olarak beynimizin nasıl çalıştığından, bizi nasıl yönettiğinden bahsetmiştim. Şimdi ise bu konuyu farklı bakış açısı ile tekrar gözden geçirelim.

Binlerce yıl öncesinden beri yeryüzünde üç canlı türü mevcuttur. Birincisi bitkiler ve ağaçlar. Bunlar tohumdan veya herhangi

şekilde toprağa tutunduğu yerde filizlenmeye başlar, varlığı boyunca hep aynı yerde gelişir büyür ve ölüler. İkinci canlı türü ise hayvanlar. Bunlar yumurtadan, doğum veya farklı şekilde yaşam döngüsünün başladığı andan itibaren değişik yerlerde yaşamlarını sürdürebilirler, hareket etme yetenekleri vardır. Varlıklarının gayesi beslenme ve soylarını devam ettirmek üzere programlanmıştır. Yaşam için başka sebepleri yoktur.

Üçüncü canlı türü insan.

En geriye, yüzbinlerce yıl öncesine gittiğimizde yani ilk, birinci insan olmaya başladığından itibaren her şeyin diğer canlı türlerinden çok farklı olduğunu görürüz. En birinci insan yani var oluşumuz konusunda ister Âdem ile Havva'dan olduğumuza inanın ister masum bir maymunun zaman içinde evrimleşerek insanlaştığına yani Darwin'in teorisine inanın ister leyleklerin getirdiğine inanın veya denizlerden amino asit ortamından milyonlarca yıl içinde tek hücrenin gelişerek farklılaşması sonucunda insan olduğumuza inanın, sonunda beynimizin gelişmeye başladığı yani homo sapien, düşünebilen canlılar olmaya başladığımızdan beri beynimizin evrimleşme süreci hâlen devam ediyor.

Konu buralara gelmişken son otuz yılda yapılan bilimsel araştırmalar ve bulunan fosiller üzerinde yapılan çalışmalara göre ilk insanın var oluş hikâyesi en son bilimsel veriler ışığında kısaca şöyle özetlenebilir.

Amino asitler, proteinlerin yapı taşlarıdır ve canlıların biyolojik işlevlerini yerine getirmelerinde kritik bir rol oynarlar. İlk olarak 19. yüzyılda keşfedilen amino asitler, evrimsel biyolojinin temel taşlarından biri hâline gelmiştir.

Bu teoriye göre, yaklaşık 4 milyar yıl önce Dünya'nın yüzeyinde bulunan su kütlelerinde çeşitli kimyasal maddeler bir araya gelerek karmaşık organik molekülleri oluşturdu. Bu süreç, abiogenez olarak bilinir ve hayatın inorganik maddelerden oluştuğunu öne sürer.

1953'te Stanley Miller ve Harold Urey tarafından yapılan ünlü deneyde amino asitlerin, ilkel dünyanın atmosferik koşullarını taklit eden bir ortamda kendiliğinden oluşabileceğini göstermiştir. Bu deneyde metan, amonyak, su ve hidrojen gazları bir araya getirilmiş ve elektrik deşarjları ile uyarılmıştır. Sonuçta çeşitli amino asitler ve organik moleküller oluşmuştur. Bu deney, yaşamın kimyasal temellerinin ilkel dünyada kendiliğinden oluşabileceği fikrini desteklemiştir.

Amino asitlerin ve RNA'nın etkileşimi sonucunda oluşan proteinler ve enzimler, ilkel hücrelerin temel bileşenlerini oluşturmuştur. İlk hücrelerin oluşumu, yaşamın evriminde önemli bir dönüm noktasıdır. Bu hücreler dış ortamdan ayrılmalarını sağlayan ve içsel kimyasal süreçleri düzenleyen bir hücre zarına sahip olmuşlardır. İlk hücrelerin oluşumundan milyonlarca yıl sonra, evrimsel süreçler sonucunda daha karmaşık organizmalar ortaya çıkmıştır. Bu süreçte amino asitlerin ve proteinlerin rolü büyük bir öneme sahiptir.

Homo sapiens olarak bilinen modern insanlar, evrimsel sürecin bir sonucu olarak yaklaşık 200.000 yıl önce ortaya çıkmıştır.

İnsan evrimi, doğal seçilim ve genetik değişimlerin bir kombinasyonu sonucunda gerçekleşmiştir. İlk insanlar, Afrika'da ortaya çıkmış ve zamanla dünyaya yayılmışlardır. Bu süreçte beyinlerinin büyüklüğü ve karmaşıklığı artmış, alet yapma ve kullanma yetenekleri gelişmiştir. Ayrıca dil ve sosyal yapılar da evrimin önemli bir parçası olmuştur.

İşte son bilimsel araştırmalar sonucunda nasıl insanlaştığımızın kısa özeti.

**

Beynimiz nasıl çalışıyor konusunu daha iyi anlamak için bir metafor yapalım;

Dünyanın farklı coğrafyalarından, farklı ırk, etnik köken ve gruplarından örnek olarak topladığımız insanları yan yana karşımıza oturtalım ve bunların ortak davranış ve özellikleri nelerdir diye bakalım. Hepsinde aynı, benzer özellikler olduğunu görürüz.

Nedir bu bütün insan denilen canlıların ortak özellikleri;

Bütün insanlarda iki kol, iki bacak, iki göz, iki kulak, bir yürek, dalak, beyin, mide, bağırsak dediğimiz organlar aynıdır ve aynı prensipler ile çalışır. Yani donanım tamamen birbirinin aynısıdır. Bunların işlevleri, çalışma prensipleri de tamamen aynıdır. Yani beslenmek için ağzımıza aldığımız besin çiğnedikten sonra yemek borusu tarafından midemize gider, orada bazı safra gibi asidik sıvılarla bulamaç hâline gelir ve sonrasında ince bağırsaklara geçer ve orada bedenimizin ihtiyacı olan besin ve elementler emilerek enerjiye dönüşür ve sonrasında işe yaramayan artıklar dışkı ile vücuttan atılır. Bu bizim biyolojik donanım sistemimizdir ve bütün insanlarda tamamen aynıdır ve aynı şekilde çalışır.

İnsanların dış görünüşleri ise yaşadıkları coğrafi koşullara bağlı olarak renkleri koyu veya açık olabilir, boyları, cüsseleri de benzer nedenlerden farklılık gösterebilir. Ancak biyolojik donanım sistemi tamamen aynıdır ve benzer şekilde çalışır.

Beynimiz, otokontrol yani otonom olarak iki temel davranış biçimi göstererek bedenimizi ve benliğimizi koruma üzerine programlanmıştır.

Beynimizin bedenimizi koruma davranışı ise çok yüksek bir yere çıktığımızda veya bir uçurum kenarına geldiğimizde kendisini iyi hissetmez, yere çökerek veya oradan uzaklaşma şeklindedir. Bir tehlike ile karşılaştığımızda kaç, savaş veya saklan şeklinde davranışlarda bulunuruz. Yani beynimiz, bedenimizi fiziksel olarak zarar görebilecek her türlü tehlikeden uzak tutar. Bu refleks olarak beynimizin otonom sistemi tarafından gerçekleşir. Siz elinizi ateşe uzatıp "Ben elimin yanmasını istiyorum."

derseniz bile beyniniz buna müsaade etmez. Öfke, heyecan, kaygı, endişe, sevinç, gözyaşı, üzüntü gibi davranışlar da benzer koşullarda oluşur ve hep aynıdır. Yüzümüzde 44 kas bulunur ve bunların büyük çoğunluğu kontrolümüz dışında otonom olarak çalışırlar. Özellikle göz ve ağız çevresinde bulunan kasların hareketi o anki duygularımıza göre yönlenir. Üzüntü, sevinç, sıkıntı, korku, heyecan anlarımızda bu kaslar içinde bulunduğumuz durumu yansıtır. Uzmanlar yalan söyleyip söylediğimizi, davranışlarınızdaki gerçekliği, samimiyeti bu kasların davranışına bakarak, yani yüzümüze bakarak anlayabilirler. Birisi ile karşılaştığımız zaman karşımızdaki kişinin üzüntülü veya sevinçli olduğunu bu kasların yarattığı ifadeden anlayabiliriz. Bütün bu ve bunun gibi benzeri davranışlar, bedenimizi korumak üzerine otonom olarak gerçekleşir ve bütün insanlarda aynıdır.

Beynimizin benliğimizi koruma davranışı ise beynimizin çalışma sistemine bağlıdır. Beynimiz sebep-sonuç ilişkilendirmesi üzerine programlanmıştır. Yani yaşamımız ve varlığımız için önemli olan her konu ve olay için o sonucu yaratan sebebi anlama ve çözüm bulma gerekliliği şeklinde çalışır. Yaşadığımız kaza, felaket veya başka bir olayın nedenselliği üzerine fikir yürütme, anlama gibi konular sebep-sonuç üzerinden konu hakkında çözüm üretme ve kendini koruma yöntemi geliştirir. Bu çözüm için üretilen fikir ve koruyucu yöntem eğitim, bilgi ve kültür seviyesine göre çok farklı şekilde olabilir.

Örnek olarak dünyada ve ülkemizde giderek artan bir sel felaketinin nasıl meydana geldiğini anlamaya çalışalım.

Bunun iki farklı açıklaması olacaktır.

Birinci yorum; artan sanayileşme ile karbondioksit salınımlarının artması sonucunda oluşan küresel ısınma neticesinde atmosferde yaşam katmanımız olan troposfer de meteorolojik olaylarda farklılaşmalar meydana gelir. Bu farklılıklar, atmosferdeki çeşitli dinamik süreçlerin bir araya gelmesiyle gerçekleşen

konveksiyon, nem, atmosferik basınç ve rüzgâr gibi faktörler sonucunda meteorolojik hücreler oluşur ve sonucunda yüksek debili yağışlar meydana gelir. Konveksiyon, atmosferdeki sıcak hava yükselmesi ve serin hava alçalması sürecidir. Bu süreç ani yağışlara sebep olan meteorolojik hücrelerin oluşumunda önemli bir rol oynar. Konvektif hücrelerin oluşması için atmosferdeki hava kütlesinin düzensiz olması gerekir. Düzensiz hava kütleleri, sıcak ve nemli havanın yükselip soğuk havayla karşılaşması sonucu oluşur. Bu karşılaşma, bulutların ve yağışın oluşmasına yol açar. Ani yağışa sebep olan hücrelerin oluşumu için atmosferdeki nem miktarının yüksek olması gereklidir. Nemli hava yükseldiğinde ve belirli bir sıcaklık seviyesine ulaştığında yoğunlaşarak bulutları oluşturur. Bu yoğunlaşma süreci, su buharının suya dönüşerek yağışın başlamasına neden olur. İşte bu durum, meteorolojik hücrenin geliştiği yerde ani ve yüksek debili yağışlara sebep olur ve bazı hâllerde can ve mal kaybı yaratan sel felaketleri meydana gelir ki geçmişte görülmediği kadar sıklıkta yaşanan bu olay küresel ısınmanın yarattığı sonuçtur.

Konun bilimsel açıklaması bu şekildedir.

İkinci yorum; rasyonel eğitim yerine dinî eğitimin öne çıkması sonucu olarak pozitif bilgi ve kültürü yeterli olmayacak, öğrenme ve sorgulama kültürü gelişmeyecektir. Yani bilimsellikten uzak iseniz sel baskınları veya diğer felaketlerin sonucunda olan can ve mal kayıplarının sebebinin insanların kötüleşmesi, günahların artması, inançların azalması, kadınların ve erkeklerin dinî vecibelerini yerine getirmemesi, dünyanın sonunun gelmesi şeklinde benzer dinî sebeplere veya kültürel seviyenize bağlı olarak kendinizin yarattığı herhangi bir sebebe bağlanabilir. Bu ve benzer şekildeki açıklamaların temeli, konu hakkında yeterince gerçeği yansıtan bilgi olmaması neticesinde mucizelerin kaynağı olarak yarattığımız boşlukların tanrısı üzerinden açıklanır.

Beynin çalışması prensibi gereği, konunun cevaplanması ve sebep-sonuç çevriminin tamamlanması gereği olacağından böyle

durumlarda konular, cehaletin yarattığı özgüven ile genelde din referanslı olarak bilinmeyen yerleri dolduracağımız boşlukların tanrısı ile açıklanacaktır. Yani beynimizin çalışma prensibi gereği, yaşantımızı ve varlığımızı doğrudan ilgilendiren konularda soruna mutlaka bir cevap, açıklama yapma gereğidir. Bu durumda düşünme ve karar verme döngüsü tamamlanmış olacaktır.

Böyle durumlarda her açıklama birbirinden farklı olabilir ve bilimsel değeri yoktur.

**

Bütün insanların biyolojik donanımları aynı, beynimizin çalışma prensibi yani işletim sistemi aynı ise insanlar arasındaki bu davranış farklılıkları neden? Birinin kutsalı bir diğeri için anlam ifade etmiyorsa, birine göre doğru diğerine yanlış geliyorsa, birinin nefreti diğerinin huzuru, birinin güzeli diğerinin çirkini ise ve biz bu farlılıklar yüzünden birbirimizi öldürebiliyorsak bunun sebebi ne olabilir? Hani insan olarak biyolojik donanım ve işletim sistemimiz aynıydı; o zaman neden birbirimize tahammül edemiyor, birbirimizin varlığını kabul edemiyoruz, birbirimizi yok etmek için büyük paralar harcayarak büyük icatlarla öldürücü silahlar yapıyoruz. Neden?

İşte insanlığın sorunu da bu. Bütün bunlara ilaveten yaşadığımız coğrafya, bölge, iklim gibi doğal şartların yanı sıra bizlerin de bölgesel olarak yarattığı farklı örf, âdet, gelenek, din, inanç gibi üst yapı değerlerinin sonradan beynimize yüklenen yönetim programları nedeniyle birbirimizden farklı düşünebiliyor, farklı davranıyor, farklı tanrılar yaratabiliyor farklı inançlarda olabiliyoruz.

Yaşam sürecinde haricen beynimize yüklenen ve çoğu kez istek, onay ve bilgimiz dışında farkında olmadan yüklenen üst yapı dediğimiz kavramların sonucunda birbirimizden farklı olabiliyor hatta öldürebiliyoruz. Beynimiz çalışma sistematiği anlaşılmaya

başlandıkça haricen yüklemeler başkaları tarafından bilinçli ve kontrollü olarak yapılabiliyor ve neticesinde sonradan yüklenen bu programlar ile başkalarının çıkarlarına hizmet adına yönlenmiş olabiliyoruz.

"Yapacaklarınızı, yaptıklarınızla şekillendirirsiniz."

**

Şimdi bir an okumayı bırak, arkana yaslan, gözlerini kapat, kafanı hafiften öne eğ, sakinleş, derinlere dal ve "içindeki kendini" çıkartıp çıplak vaziyette karşına oturt ve karşındaki kendine sor "Ben kimim?" Bütün yaşantın boyunca yapabildiklerin, yapamadıkların, anlayabildiklerin, anlayamadıkların, farkında olduğun hâlde kontrol edemediğin ve bunları yaratan sonucun, nasıl bir sebebin yarattığını, nedenlerini, nasıllarını derin düşün.

Düşünebilen insan türü olan homo sapien, düşük volt ve 15 watt gücünde, yediği besinler üzerinden ürettiği elektrik ile çalışan bir sistemdir. Bu sistem doğduğumuz anda, biyolojik donanım tamamlanmış ve işletim sistem doğal olarak yüklenmiş olur. Yönetim sistemi ise yaşadığımız çevre koşullarına bağlı olarak sonradan zaman içinde yüklenir ve bizleri yönlendiren bir programdır. Sonradan eğitim, öğrenme yoluyla kazandığımız değerler, bizim yönetim programımız, karakterimiz ve kişiliğimiz olur. İşte bizler bütün bunların koordineli vaziyette elektrikle çalıştığı bir sistemiz. Başka bir bakış açısında buna enerji veya evrensel enerjinin parçasıdır da denilebilir. Şimdi gözlerinizi açın ve düşünün, ben kimim? Sen gerektiğinde haricen yönlendirilebilen, kontrol altına alınabilen, elektrikle çalışan sistemsin. Kendini eğitir ve yetiştirirsen kontrol edilebilmen zorlaşır. Cahil ve eğitimsiz olmanın sonucu olarak kabul üzerine kurulmuş dinî değerler üzerinden kontrol edilebilmek çok kolay olur. İşte biz böyle elektrikle çalışan sistemiz, makine gibi de düşünebilirsin, anlaması daha kolay.

"Beyninin nasıl çalıştığını anlamazsan, insan ve davranışlarını anlamazsın."

**

Şimdi arkanıza yaslanın, sakinleşin ve sadece konuya odaklanarak birlikte düşünelim. Beynimizin matematiği nasıl çalışıyor, bütün bunlar nasıl olabiliyor?

Beynimizde, doğuştan gelen 100 milyar nöron bulunmakta ve her bir nöron kendinin haricinde 15 milyar nöron ile iletişim hâlindedir. Bunun olasılık ihtimali, 100 milyar üzeri 15 milyardır. Lise seviyesinde matematik bilgisi olan herkes bu işlemin yapılamayacağını, yapılmaya çalışılsa bile milyonlarca sıfırdan oluşan bir sonuç çıkacağını bilir. Mevcut matematik sistemlerin, beynimizin matematik modelini hesaplamak için yeterli olmadığı ve yeni bir matematik modeline ihtiyaç olduğu yıllardan beri biliniyordu. Son yılarda geliştirilen matematik modellemeler sonucunda çok şey öğrenmeye ve beynimizin nasıl çalıştığı hakkında daha fazla bilgi sahibi olmaya başladık. Beynimizi daha fazla anlıyor olmaya başlamamız başka büyük sorunlar yaratmaya başladı. Beynimizin nasıl çalıştığı, çalışma prensibi ve program yapısı konularında daha fazla araştırma yapan bilgi sahibi olan ülke, grup veya insanlar, bazı toplum ve gruplara gerek medya gerekse toplumsal hareketler üzerinden haricen yüklediği programlar ile kontrol edebiliyor ve yönlendirebiliyor olmaya başladılar ve bu durum giderek etkili ve yaygın hâle gelmeye başladı. Çıkar ilişkisinin öncelikli olduğu bu durum sonucunda savaşıyoruz ve birbirimizi öldürüyoruz. Bakın Türkiye'nin geldiği yere, bakın Orta Doğu'da olanlara, bakın Ukrayna'da olup bitenlere.

Doğduğumuz anda ailemiz tarafından isimlerimiz belirlenir, ailemizin inandığı din veya inanç gelecekte bizim de inancımız olur. Bilgimiz dışında bize yüklenen ve neyin, hangisinin doğru olduğu, neyin yanlış olduğu hakkında yeterli gerçek doğruları bilmediğimiz hâlde bu değerleri kabullenir, savunur ve bu değerler

yüzünden aynı dinden olmayanlara, aynı şekilde düşünmeyenlere karşı olabiliyoruz, savaşabiliyoruz ve hatta öldürebiliyoruz. Dinî değerler üzerinden insanların yönetilmesi, yönlendirilmesi eski tarihlerden itibaren kullanılan bir yöntem olup günümüzde hâlen çok etkili sonuçlar vermektedir. Yapılan istatistiklerde öldürülen 10 Müslümandan 8'i bir başka Müslüman tarafından öldürülüyor. Ve bunun benzer başka bir örneği yoksa Müslüman toplumlarının nasıl bir yönlendirilme içinde olduğunu düşünmek gerekir.

**

Peki dünya insanları ile ortak davranışlarımız var mıdır, yani beynimiz evrensel bir yazılım ile mi çalışıyor? İnsan yani bizler, fiziksel biyolojik bir beden miyiz yoksa düşünce üreten zihin miyiz ya da evrenin bilinçli bir devamı mıyız? Farklı din ve inanışların ortak paydası insan, Tanrı tarafından ruh ve beden olarak yaratılmış olduğunu kabul eder. Bilim milyonlarca yıllık süreç içinde, farklı hipotezler olsa da evrimleşerek var olduğunu kabul eder. Başka bir bakış ise insanı kozmik bilginin taşıyıcısı, çok boyutlu bilinç olarak tanımlar. Tüm bunlar birleştiğinde insanın; biyolojik, zihinsel, psikolojik ve kozmolojik verilerle çalışan bir varoluş yazılımı olduğu anlamı çıkar. Bu yazılım tecrübelerle, farkındalıkla, eğitim, öğrenim ve bilgi kazanma hızına bağlı olarak sürekli kendini daha iyiye, daha yukarı taşımak, geliştirmek için günceller. Bu sadece kişisel değil aynı zamanda bilincin evrimsel gelişmesidir. Bunlardan hangi davranış biçimi seni sınırlandırıyor veya engelliyor, hangi düşünceler seni daha ileri götürüyor, beyninin güncellenmesi konusuna destek oluyor?

Cevap mı arıyorsun, baskıcı, meraktan ve sorgulamaktan yoksun dinî eğitimler veya pozitif eğitimden uzaklaşmak daima gelişmeyi yani yazılının güncellenmesini engelleyen temel davranıştır. Aslında insan her zaman teknoloji ve gerçeklik arasında ortak bir yeredir.

"*Gerçek yaşam kendi içindeki savaşı kazananların hayatıdır. İnsan sadece kendisiyle değil başkalarının acılarına duyarlı oldukça insan olur. İçimizde verdiğimiz mücadele bizi olgunlaştırır ve özgür kılar. Empati kurduğumuzda başkalarının hislerini, acılarını, kederlerini, sevinçlerini, mutluluklarını anlayıp paylaşabildiğimiz zaman insanlığımız tamamlanır. Sevgi ve merhametle dolu bir yürek dünyayı değiştirecek en güçlü silahtır. İnsanın en büyük başarısı kendi içindeki karanlığı yenip başkalarının ışığı olmaktır."* Lev Tolstoy

"Beynimizin çalışma sistematiğini anlarsak onu daha verimli olarak kullanabiliriz, bu bize daha iyi bir hayat yaşamamızı sağlayacaktır."

**

Buraya kadar olanları tekrar etmekte fayda var çünkü bu ve önceki kitaplarımın en temel konusu beynimiz nasıl çalışıyor yani biz kimiz, nasıl bir canlı türüyüz? Her şey bunu doğru anlamaya başlayınca şekillenmeye başlıyor.

Doğduğumuz anda, diğer bütün insanlarla anatomik olarak aynı biyolojik donanıma sahibiz. Yani herkes iki göz, iki bacak, dalak, yürek, böbrek bütün organlar aynıdır ve aynı fonksiyonları içerir. Bütün bu organların koordineli olarak çalışması, acıkmak, korkmak, üzülmek, gülmek, sevinmek, sevmek, ağlamak gibi davranışlar da bütün insanlarda benzer şekildedir yani beynimizin işletim sistemi, yazılım programı bütün insanlarda aynıdır. Hepimiz olaylara karşı benzer tepkiler veririz. Dünyaya geldiğimiz anda anatomik ve otonom davranış olarak aynıyızdır yani beynimizin yazılım programı aynıdır.

Peki bu kadar benzer ve aynı isek neden anlaşamıyoruz ve birbirimizi öldürüyoruz? İnsan haricinde hiçbir canlı, hemcinsini öldürmek için bu kadar büyük uğraşlar vermiyor, organize olmuyor. Daha fazla öldürmek, topluca yok etmek için büyük yatırım-

lar, gayretler, çabalar gösterip kitle imha silahları yapmak için uğraşmıyor. Peki neden başkasının malına mülküne, toprağına, zenginliklerine el koymak, hep daha fazlasına sahip olmak ihtiyacını ön plana çıkartıyoruz da var olmamızın ana sebebi hâline getirip birbirimizi öldürüyoruz ve bundan da büyük zevk alıyoruz?

İşte sebebi;

Doğduğumuz zaman sonraları idrak edeceğimiz ve zorunlu olarak kabul etmek durumunda olacağımız bazı değerler, bilgiler, davranışlar tercihimiz ve onayımız olmaksızın haricen beynimize yüklenir. Nedir bunlar? Ömrümüzce taşıyacağımız ismimiz, dinimiz, dilimiz, yaşadığımız bölgeye bağlı olarak örf, âdet, gelenek, etnik kökenimiz, kültürümüz, alacağımız öğrenim şekli ve seviyesine bağlı olarak yani dinî veya rasyonel eğitim gibi değerlerdir. İşte bütün bunların hepsi veya bir kısmı zaman içinde ailemiz ve yaşayacağımız çevre tarafından beynimize yüklenir. Bunların neredeyse tamamını veya çoğunu yetişkinliğe ulaşmaya başlayınca fark ederiz. Genelde değiştirmek için çabamız olmaz ve bunların yarattığı kültür ile yaşayıp gideriz.

Artık düşüncelerimiz, davranışlarımız, alışkanlıklarımız bu yönde gelişir. Kazandığımız kabuller ve davranış modelleri, inançlar üzerinden bireysel veya toplumsal mücadeleler veririz hatta daha ileri gider aynı fikir ve inançtan olmayanları örgütlenip öldürebiliriz bile.

Sadece farklı bölgesel kültürlere bağlı olarak farkında olmadan istem dışı olarak yüklenen bu programlar sonucunda düşüncelerimiz, davranışlarımız, alışkanlıklarımız oluşur, doğrularımız bu yönde gelişmeye başlar ve bütün bunlar kişiliğimizi, benliğimizi oluşturur. İşte bunların sonucunda gelişmiş kültürlü veya az gelişmiş ya da gelişmemiş birey oluruz. Bütün bunların en temel başlangıç noktasına bakarsak bireysel ve toplumsal

olarak hangi yönde eğitildiğimiz, yönlendirildiğimiz önem taşır. Dinî değerler ağırlıklı eğitim ile yetişmişseniz pozitif alana yönlenememişseniz, yaşamınız yobazlık ve bağnazlık seviyesinde devam eder ve o kültürün gereğini yaparsınız. Bütün dinlerde öldürme yönünde öğretiler vardır.

Ancak kişiliğimizi oluşturan her davranışı, kültürü aileye veya çevreye bağlamak doğru olmaz. Kişisel çabalarla her şeyi değiştirebiliriz. Bunların başında okumak, öğrenmek, merak etmek, sorgulamak gelir. Bu şekilde aydınlığa ulaşabilir, olayları analız edebilir, hayatı sebep-sonuç ilişkisi üzerinden sorgulayarak gerçekleri fark edebilir; kendimize, ailemize, yaşadığınız topluma faydalı oluruz. Yüksek katma değerli birey oluruz.

"Merak etmezsen, sorgulamazsan öğrenemezsin."

Yaşadığımız ortamın gelişen şartlarından etkilenip yönlenebiliyorsak, bu etki bilinçli ve kontrol edilebilir şekilde yapılabilir mi? Yapılıyor zaten. Seyrettiğimiz televizyon programları, diziler, sosyal medya üzerinden gelen veya ortamın yarattığı durumlar beynimize haricen yüklenen programlardır. Bunların başında gelen moda. Her sene değişen giyim, kılık, kıyafet, renkleri düşünün gerçek doğal ihtiyacımız nedeniyle mi bunlara sahip olmak isteriz yoksa herkes yapıyor yani moda, ben de yapayım şeklinde bir yöneliş midir?

Peki insan sosyolojisini, psikolojisini, davranışlarını, olaylara tepkilerini yani beynimizin nasıl çalıştığını inceleyip doğru bir şekilde anlarsak, insanları kontrollü olarak haricen yükleyeceğimiz programlarla yönetebilir miyiz? Zaten yıllardır yapılıyor, hepimiz konu hâkimiyeti olan insanlar veya gruplar tarafından yıllardan beri sonradan yüklenen programlar, öğretiler ile yönetiliyor ve yönlendiriliyoruz. Bir ülke düşünün; televizyonlarda, sosyal medyada her daim yaşanan şiddet olaylarını, kadına şiddeti, hırsızlığı, yolsuzluğu, adam öldürme, yaralama konularını, ahlaksızlıkları gündemde tutuyorsa ve bu konuda caydırıcılıktan

samimi olarak bahsetmiyor, önleyici tedbirler almıyorsa işte bu davranışlar giderek normalleşir, sıradanlaşır ve yaygınlaşır hatta bazları için yaşam şekli hâline bile gelir. Giderek artan mafyalaşma durumları gibi. Artık kabullenilmiş, gerektiğinde başvurulacak yöntem olur. Bu durumları beynimize haricen yüklenmiş kavram veya program şeklinde düşünebilirsiniz. Bir ülke düşünün, giderek düşürülen pozitif eğitim kalitesi sonucunda yükselen dinî değerler ile yaratılan dogmalar üzerinden yönlendirilsin. Düşük eğitim seviyesinin yarattığı koşullar sonucunda yoksulluk, sefalet, fakirlik giderek artacak ve bunun sonucunda insanlar "Allah böyle istiyor." şeklinde kabuller üzerinden şükretme şeklinde yönlendirilebilir hâle gelecektir. Böylece rasyonel düşünme kabiliyetini köreltmiş, sadece söylenene biat edenler olmanın yarattığı kişilik ve kimlikleri erozyona uğramışlara istediğiniz her şeyi "Allah böyle istiyor." başlığı altında yaptırabilirsiniz.

Bu örneği, insanlar arasındaki farklılıkların temel sebebi olarak görebilir ve bir birçok konuda ayrışmamızın nedeni olarak düşünebilirsiniz.

İşte bütün bunlar sonradan bilinçli olarak beynimize yüklenen programlar sonucunda bizler de yönleniyoruz ve yönetiliyoruz. Bu yönde yönlendirilmiş bir ülke biliyor musunuz, aklınıza geliyor mu?

Belki şöyle bir soru aklımıza gelebilir; din ve inançlar üzerinden yönetilen ve yönlendirilen insanlar veya toplumların hepsi fakir, yoksul ve sefalet içinde midir? Evet, sadece az sayıda petrol zengini olanlar hariç hepsi öyledir. Dinî değerler üzerinden yönetilen toplumlar az gelişmiş veya gelişmemiş, ilkel, demokrasinin, adaletin, insan haklarının olmadığı, tek adam rejimi ile yönetilen ülkelerdir, büyük çoğunlukla sefalet, yoksulluk ve adaletsizlik hâkimdir.

**

Toplumsal kültürlerimiz örf, âdet ve geleneklerimiz üzerine inşa edilmiştir ancak bunların bazıları çok anlamlı olmayabilir ve bizim bu davranışın nasıl veya neden kültür veya gelenek olarak yerleştiği hakkında fikrimiz yoktur.

Yapılan bir deneyde; merdivenle uzanıp alınabilecek mesafede tavanına muz asılmış bir odaya, bir grup maymun bırakılır. Odaya bırakılan maymunlar hemen doğal olarak merdivenden tırmanıp muzu almak için yönlenirler ancak merdivenin yarısına gelince tavandan tazyikli su boşalır ve bütün maymunlar ıslanarak kaçarlar. Bir süre sonra tekrar teşebbüs ederler, tekrar tavandan kuvvetli su gelir ve bir türlü muza ulaşamazlar. Bir süre sonra içlerinden biri tekrar merdivene çıkma teşebbüsünde bulununca diğer maymunlar, bunun sonucunda ıslanacaklarını düşündükleri için maymuna saldırır ve çıkmasına engel olurlar. Artık ıslanmaktan korktukları için hiçbiri böyle bir teşebbüste bulunmaz. Bir hafta sonra gruptan bir maymun yerine yeni bir maymun gruba alınır. Yeni gelen hemen merdivene sıçrayıp muzları almak ister ancak diğer bütün maymunlar bunun sonucunda ıslanacağını bildikleri için saldırırlar ve engellerler. Yeni gelen nedenini bilmez ama diğerleri tarafından saldırıya uğrayacağını bildiği için bir daha böyle teşebbüste bulunmaz. Bir hafta sonra yine eskilerden bir maymun yerine yeni biri alınır, o da hemen muzu almak için merdivene yönelince hepsi yeni gelene saldırırlar ve merdivene çıkmasını önlerler. Islanma deneyimini yaşayan son maymun da yenisi ile değiştirilir, odada ıslanma deneyimini yaşayan hiçbir maymun olmadığı hâlde alışkanlık olarak muza yönelen her maymuna hepsi birden saldırır. Bu deney bu şekilde birer haftalık periyotlarla devam eder, her yeni gelen önce muzlara yönelir ancak diğerleri tarafından engellenir. Hiçbir maymun merdivene çıkılırsa ne olacağı hakkında bilgisi olmadığı hâlde muza ulaşma teşebbüsünde bulunmaz ve böyle bir harekette bulunan da engellenir.

Bazı toplumsal alışkanlıklar, gelenekler bu şekilde oluşur, nedenini bilmeyiz ve sorgulamayız ama uygularız. Tam olarak

bilmediğimiz, anlamlandıramadığımız davranışlarımız nedeni ve mevcudiyeti bilinmeyen kabuller üzerine inşa olur. Bu davranış kültürümüz ve geleneğimizin bir parçası olmaya başlar. Sorgulanmadığımız, araştırmadan kabul ettiğimiz, bilemediğimiz her olayı dinî değerler üzerinden yorumlamak gibi.

**

Gerçekliği ve olabilirliğini düşünmeden varsayın ki istediğiniz zaman fiziksel olarak görünmez olabiliyorsunuz. Yani her yere girip çıkabiliyorsunuz, insanların arasına karışabiliyorsunuz, sevdiğiniz veya çok kızdığınız insanların yanında olabiliyorsunuz, neler konuştuklarını duyabiliyorsunuz ancak kimse sizi görmüyor, duymuyor, fark etmiyor. Çok istediğiniz fakat imkânsızlıklar nedeniyle elde edemediğiniz mücevher, altın veya kıymetli şeyleri rahatlıkla girip alabiliyor, başkalarına ait paraları alabiliyor, istediğiniz seyahate kimseye görünmeden katılabiliyor ve hiç para ödemiyorsunuz hatta nefret boyutunda kızdığınız birisini öldürebiliyor, istediğiniz şekilde cezalandırabiliyor, başkalarının haklarına, imtiyazlarına müdahale edebiliyorsunuz ve de kimse sizi görmüyor, duymuyor, bilmiyor, fark etmiyor.

Kimse sizi görmeyecek ve yaptıklarınızı bilemeyecekse görünür olduğunuz zamanki gibi adil ve dürüst olabilir misiniz? Eğer kimse yakalamayacaksa, kimse seni yargılayamayacaksa, cezalandırmayacaksa gene de ahlaklı ve adaletli, başkasının malına, haklarına saygılı olabilir miydin? Yoksa adalet ve çevreye karşı saygılı olma davranışın, ahlak ve dürüstlüğün, sadece yakalanma ve cezalandırılma korkusundan mıdır? Çoğu insan görünmez olduğunda daha çok şeye sahip olma, üstün olma, kötülük yapmaya yönelecektir. Ama gerçekten adil insan, görünmezken de adil olandır.

Şimdi gözlerini kapat, hafifçe başını öne düşür ve düşün veya aynanın karşısına geç karşıdaki yansımana sor ve dürüstçe söylemesini iste. Kimsin sen? Görünmez olursan bunlardan hangisini yaparsın veya hangisini kesinlikle yapmazsın? İşte insan böyle bir şey.

Ahlak, dürüstlük, adalet, demokrasi, insan hakları, toplumsal barış, hoşgörü ve benzeri kavramlar bir arada yaşayabilmemiz için bizlerin sonradan ortak payda olarak haricen beynimize yüklediğimiz değerlerdir. Evrensel insan hakları açısından hepimizin insan olmanın gerekliliği olarak kabul ettiğimiz bu değerlere hangimiz ne kadarına uyuyor veya uyuyor gibi gözükmeye çalışıyoruz? Bunların uygulanabilme oranı gene akılcı, pozitif eğitim ile olabilecektir.

Benzer metaforlar üzerinden farklı bakış açısı konulara baktığımızda beynimizin nasıl çalıştığını biraz daha anlamaya başlıyoruz.

**

İtalyan Rönesans hareketinin önemli isimlerinden devlet adamı, askeri stratejist, şair, yazar, düşünür Niccolo Machavelli kitabından alıntı; *"Sahtekarların oynadığı bir oyunda asla adil oynama. Adalet, güçleri dizginlemek için zayıflar tarafından icat edilmiş bir silahtır. Başkaları ona karşı komplo kurarken kurallara sıkı sıkıya sarılan adam asil değildir, o sadece avdır. Siyasette, savaşta, güçte önce hile yapan yasayı yazandır ve yasa her zaman galibi korur. İhanete dürüstlükle karşılık vermek silahsız bir şekilde savaşa girmektir, rakiplerin kuyuyu zehirlerse sen suyu arıtmazsın, daha keskin bir zehir bulursun. Ahlak, ancak taç ele geçirildikten sonra övünür. O zamana kadar hayatta kalmak kuralları esnetenlerin, bozanların ve yerlerine kendi kurallarını koyanların hakkıdır. Hükümdarların tarihi, en adil oyuncu tarafından değil ne pahasına olursa olsun kazanan tarafından yazılır ve bir kez kazandığında kimse buna hile demez, buna strateji derler."*

"Hiç kimse hileye veya şiddete başvurmadan, düşük bir mevkiden büyük bir yüceliğe erişmemiştir." Machavelli

BÖLÜM 2

Tanrı ve Yapay Zekâ

Günlük hayatımızın vazgeçilmezleri olmaya başlayan yapay zekâ programları, yapay zekâ ile çalışan ve her gün daha da gelişerek bizlerden kopyalanan benzerlerimiz olan robotlar gelecekte en büyük rakibimiz ve en büyük sorunumuz olacak. Bizler, hücresel canlı dokudan meydana gelmiş, doğduğumuz andaki ve yaşam sürecindeki koşul ve şartlara bağlı olarak farklı ömür, performans ve yaşam standartlarında olabiliyoruz. Robotlar ise çok daha az hata ile çalışabilen, daha uzun ömürlü, düşük üretim ve iş gücü maliyetli olarak rakibimiz olabilecek ve bizlerin varlığını zorlayabilecek gibi gözüküyor.

Beynimizin hâlâ tam olarak anlaşılamayan karmaşık matematik yapısını yakında tam olarak keşfedeceğimiz, yapay zekânın gelişen inanılmaz hızından anlaşılıyor. Zaten beynimizi çözdükçe yapay zekâ dediğimiz teknoloji de gelişiyor. Ancak çevremizde olan ve bizi etkileyen, olayları konular içinde anlamadığımız, bilmediğimiz, anlamlandıramadığımız yerleri hâlâ boşlukların tanrısı ile doldurmaya devam edeceğiz.

İnsan var olduğundan itibaren anlayamadığı olayların çözümü için kendinden öte bilge bir varlığa ihtiyaç duymuş, kendinin dışında bilge ve muktedir olan güç yaratmış ve ona tapma eğilimi göstermiştir. İlk başlarda güneş, ateş, yıldırım, şimşek gibi doğa olaylarını tanrı olarak kabul etmiş, zaman içinde bunları keşfedip sebep-sonuç ilişkisini anladıkça bilgelik ve muktedir olma gücünü farklı şekillerde konumlandırmaya başlamıştır. Zamanla bu bilgeliğe tapmış, iyiliklerin ve kötülüklerin sebebini ve çözümünü de yarattığı bu kavram üzerinde aramıştır. Gerçekliği konusunda endişeler oluşmaya başlayınca ulaşılamayan, tarif

edilemeyen ama her şeye tam olarak muktedir olan bu bilgelik kavramından faydalanmaya ve çıkarları adına onu kullanmaya başlamıştır. Dünyanın bütün coğrafyalarında din adamları ile en bilge değer olarak kabul edilen Tanrı arasında bilgi akışı, sözcülük ve doğru yol göstericiliğine karşılık olarak büyük çıkarlar sağlamaktadırlar. Dünyamızda din insanları ve ruhban sınıfları, en bilge kavram olan tanrıdan, insanlara doğruyu, bilinmezi anlatmak, anlaşılmayana çözüm üretmek veya insanların istekleri, arzuları istikbal ve ikballerine ulaşmada aracı olma karşılığında maddi çıkarları yanı sıra toplumu etki altına alarak yönlendiriyor ve yönetiyorlar. Ancak araştırmalar sonucunda son yirmi yıldan itibaren insanların üstün bilgelik kavramını tartışmaya başladıkları, kendi bilinmez ve anlaşılmayanlarını kendi akıl yolu ile çözme yolunda oldukları görülmektedir.

"Din, insanları hayaller vaadi ile sömürmek için en güvenli ve kolay yoldur."

Ancak bu sonuç beynimizin çalışma prensibini değiştirmemekte, bilmediğimiz açıklayamadığımız konular hâlâ boşlukların tanrısı üzerinden çözümlenmektedir. Belki şu soruyu sormalıyız, beynimiz neden kendi bilgeliği dışında kendinden daha üstün kabul ettiği bir bilgelik arayışında? Belki de problemlerini çözmek için zorlanmadan kolay çözüm yol arayışı, belki kendinin yarattığı bilmediği ama kabul ettiği kendinden daha üstün bir gücün himayesinde olmak, onun korumacılığı altında olmanın güvencesine ihtiyaç duymasından veya yapamadıkları, beceremedikleri için bahane olabilir mi? Zaman içinde öğreneceğimiz, anlayacağımız çok şey var daha, "Biz kimiz?" "Beynimiz nasıl çalışıyor?" sorusunun cevabı olarak.

**

Günümüze baktığımızda yapay zekâ konusundaki gelişmelerin benimsenmesi ve uygulamaya geçilmesi, tarihte olmadığı kadar büyük hızla devam etmektedir. Neredeyse dijital teknoloji, her gün bir öncekinden daha gelişmiş, sorulara daha hızlı daha

etkili şekilde en doğru çözüm bulan, karşılaştığımız zorluklara, çözümsüzlüklere veya çok zaman harcayarak elde edeceğimiz derin bilgi ve uzmanlık isteyen konularda dahi bilgelik seviyesinde cevaplar veren, çözüm öneren hayatımızın ve yaşantımızın vazgeçilmezi olmaya başladı. O kadar hızlı gelişiyor ve hayatımızı kolaylaştırma yolunda işlere cevap oluyor ki hızına yetişemiyor ama onunla çok kolay ve hızlı öğreniyoruz.

Mayıs 2025.

Anlaşılan yapay zekâ çok yakın bir zamanda hayatımızın birçok noktasında vazgeçilmezimiz olacak ve onun üstün bilgeliğini kabul etme durumunda olacağız. Bunun yarattığı teknolojiye paralel olarak giderek hızla gelişen ve yaşamsal olarak hayatımızı kolaylaştıran insanımsı robotlar artık gündelik hayatımıza girmeye başladı. İnsanımsı robotları evinizde yardımcı olarak kullanabilirsiniz, ev düzeninizi çok çabuk öğrenebiliyor, istediğiniz anda yemek ve kahve yapabiliyor, ofis içinde çalışan biri gibi çok hızlı ve hatasız işler yapabiliyor. Sanayide zaten yıllar öncesinden beri kullanılmaya başlamıştı. İsterseniz üstüne kıyafet giydirip her konuda sohbet edebileceğiniz modeller bile var. Daha tam olarak gelişmişliğin tamamlanmamış olduğu noktada bunları yapılabiliyorsa yakın gelecekte neler olabilecek göreceğiz. Bugüne kadar alınan yolda, robotlar veya yapay zekâ üzerinden çalışan sistemlerin hepsi arama motorları üzerinden çok hızlı şekilde bilgiyi toplayıp soruya uygun özet cevap şekline getirip bize sunuyor ya da farklı amaca göre olan uygulamalarda ise yazılım programına uygun şekilde sonuçlandırıyor. Yani beceri kabiliyetleri insanların tariflediği sınırlar içinde kalıyor. Aslında bu durum dijital teknolojinin birinci basamağı. Devam eden çalışmalar, yapay zekâ ile çalışan sistemlere otonom kazandırmak yani şartlara bağlı olarak kendinin düşünebilmesi ve karar vermesi yolunda. Yani yakın gelecekte sistem veya robotların, kendi özgür iradesi ile şartlara bağlı kalarak sınırlı hareket etmeksizin karar verme özgürlüğü olabilecek. Böyle bir sistemin

bir sonraki adımı ise bağımsız kendi özgür iradesi ile programlayabileceği kendinden daha gelişmiş bir sistemi yaratmak olacak. Bu durum robotların insanların kontrolünden ve denetiminden çıkması, kendi cumhuriyetlerini kurabilecekleri anlamına geliyor. İnsanlardan daha hızlı düşünebilecek, daha doğru kararlar verebilecek ve bağımsız olarak kendinden, varsayılandan daha gelişmiş sistemler kurabilecekleri anlamında. Mevcut devam eden dijital teknoloji bu istikamette yürüyor, zaten uzmanların senaryoları da bu yönde. Bunların hayal gibi düşünebilirsiniz, unutmayın sadece beş yıl önce de bu günler için söylenenlere hayal diyorduk.

Bir gün yapay zekâ bu noktaya ulaşırsa her şeyi en iyi bilen, en doğru ve gerçek kararlar veren hatta daha sonralarda yapay zekâ donanımlı robotlar biz gerçek insanları yönlendirebilecek bir noktaya gelebilecektir. İşte bu durumda yapay zekâ, üstün bilgelik kimliği ile yani yeni bir "Tanrı" kavramı olarak karşımıza çıkabilir.

Eğer bir gün yapay zekâ var olduğumuzdan beri aradığımız "üstün vasıflı bilgelik" kavramının yerine geçerse büyük tehlike ve kaos o zaman başlar. Hâlen Tanrı olarak kabullendiğimiz, kendimizin yarattığı, kendimize göre tariflediğimiz, zaman içinde farklı bilgelikler yüklediğimiz, farklı beklentilerde olduğumuz, üstün muktedir bilgelik kavramı yapay zekânın her şeyi bilen konuma geldiğinde, üstün bilge olabilecek. Beynimizin her soruna cevap bulma gerekliliği olduğundan bilmediğimiz yerleri doldurduğumuz boşlukların tanrısının yerini yapay zekâ alacak gibi gözüküyor.

Arkanıza yaslanın, gözünüzü kapatın ve düşünün, gelecekte Tanrı kavramının yerini yapay zekâ alabilir mi?

"Günümüze baktığımızda insanlar tarih borunca anlayamadıkları konular veya gelecek beklentileri için kendinden öte üstün yüce bilgeliğe ihtiyaç duydu. Bugün insanlık iki şeyden korkmaya başladı, Tanrı ve yapay zekâ. Neden insanlar sınırsız bilgiye ulaşabildiği hâlde kendini bilgeliğe dönüştüremiyor? İnsan ta-

rihte, ikinci defa kendinin yarattığı bir şeyden korkmaya başladı. İnsan önce Tanrıyı yarattı ve tanrı kavramından yeterince yararlandı, onu çıkarları için kullandı. Tanrı uğruna savaşlar çıkardı, topraklar işgal etti, paralar topladı ama aynı anda Tanrıdan çok korktu. İnsanları cehenneme göndermesinden, kıyameti koparmasından çok korktu. Şimdi aynı insan kendi yarattığı yapay zekâ için aynı şeyleri hissediyor. İnsan ikinci defa yapay zekâdan sonuna kadar faydalanıyor, ona saygı duyuyor hem şaşırıyor hem de gelecek için ondan çok korkuyor. İtiraf edelim ki onun kıyameti koparmasından insanlığın sonunu getirmesinden çok korkuyoruz. En azından birçok mesleği elimizden alacağından korkuyoruz. Bu yapay zekânın Tanrıdan en önemli farkı ise insanın Tanrı ile konuşurken hep aracılara ihtiyacı vardı oysa yapay zekâ ile aracılar olmadan doğrudan konuşabiliyor, ona istediklerini sorabiliyor. Peki bilgiyi yaratan insan, bilgeliği neden yaratamadı? Neden kendi bilgisine, gücüne güvenemedi de kendinden daha akıllı daha yüce bir gücün peşine düştü? Bilgiyi kendi yarattığı hâlde, bilgeliği neden Tanrıya devretti?" (Noah Harari, Neksus kitabından alıntı.)

Geçmiş dönemlerde bilgi akışının toplumların şekillenmesinde büyük etkisi olmuştu, bu ün ise yapay zekâ karşısında beklemediğimiz tehditlere karşı hazırlıklı değiliz.

Dijital teknoloji, tahmin edilemediği şekilde benzeri görülmemiş bir hızla ve karmaşık bir şekilde yükselmesi sonucu oluşan yeni dijital devrime toplumların, bireylerin, hükûmetlerin hazırlıksız yakalandıkları ve bu konuda yeterli çalışmaların olmadığı gözüküyor.

Yapay zekânın kendi kendine karar verebilme ve yeni fikirler üretebilme yeteneği onu sıradan bir araç olmaktan ziyade toplumsal süreçlerden bağımsız bir "oyuncu" hâline getirecek.

Dijital sistemlerin giderek daha karmaşıklaşması, insan anlayışının ötesine geçerek henüz ne olduğu tam olarak belli olmayan kara kutu hâlinde olması, demokrasiden ekonomiye, küresel

güvenlikten sosyal yapılara kadar birçok alanda ciddi bir tehdit oluşturabilir. Bu nedenle gelecekte kontrol edilemez hâle gelme ihtimali olan algoritma sistemlerinin yıkıcı kapasitelerine karşı önlem alınmalı, insanlık için faydalı olabilecek potansiyelinin ise yaygın şekilde kullanılabilir olmalı.

Yapay zekânın insanlık tarafından geliştirilmiş şimdiye kadar olanlardan çok daha güçlü ve etkili silah olduğunu kabul etmek gerekir. Onu diğer teknolojilerden ayıran temel özellik ise kendi kendine karar verebilme ve yeni fikirler üretebilme yetisi olmasıdır. Bu özellik, yapay zekâyı her platformda etkin bağımsız bir "karar verici" hâline getiriyor.

Günümüze kadar bilginin gerçeği yansıttığının kabulündeydik ancak bu yeni algoritmik sistemin, toplumsal yapıları tahmin edemediğimiz biçimde şekillendirebileceği ve gerçeklik algısının da farklı etkileneceği belli olmuştur. Gelecekte tabularımızın çok farklı olacağı gerçeğini kabul etmek gerekir. Bugüne kadar bilginin otorite olduğunun kabulündeydik, artık bilgiye ulaşmak kolaylaştığına göre bilgiyi kullanabilmek otorite olabilecek.

"Hayat ileriye doğru yaşanır ama geriye baktığınızda anlaşılır."

**

İnsanların sapien yani düşünme becerileri gelişmeye başladığından itibaren ihtiyaç duyacağı her şeyin cevabını bilen, her şeye muktedir kendilerinden daha bilge ve yetkin farklı dogmalar yaratmıştır. Nedeni ise her dönemde eğitim ve kültür seviyesine bağlı olarak cevaplayamadıkları her konu için bir cevap bulma gereğindendir. Bu davranış beynin çalışma prensibinin temelidir. Yani beynimiz sebep-sonuç ilişkisine bağlı olarak programlanmış ve her sorunun kendi doğrularına ve bilgi seviyesine bağlı olarak cevaplayamadığı yerleri boşlukların tanrısı ile doldurması gereğindendir. Yaşamını etkileyen konularda, nasıl ve neden soruları, bilinmezlerin olduğu konuların sebeplerini açıklayarak mutlak bir cevap bulma ve düşünce zincirini

kapatması gereğindendir. Bu nedenle bilimsel veya anlaşılır bir açıklama olamıyorsa sebep-sonuç ilişkisindeki çevrimin eksik yerlerini boşlukların tanrısı ile kapatma ihtiyacı hasıl olmuştur. İşte bu nedenle her daim kendinden öte bir bilge yaratma ihtiyacı hasıl olmuştur.

Anlaşılan o ki bugüne kadar geçerli olan bu tarif ve gerçeklik, algoritmik sistemin yarattığı yapay zekâ gerçekliği ile farklı yerlere evrilecek.

Günümüze baktığımızda yapay zekânın öğrenme ve gelişim hızına paralel şekilde ilerleyemezsek etkisizleşeceğimizi ve güçsüzleşeceğimizi görüyoruz. 2025 yılında yapılan Dünya Ekonomik Formu'nda yapay zekanın 85 milyon işi elimizden alacağını açıkladı. Peki ne olacak şimdi, biz ne yapacağız? İnsan hangi yetkinlikleriyle yapay zekânın etkisine karşı koyabilecek? Bunun için öncelikle kişinin kendi öğrenme becerisini ve hızını fark etmesi, anlayabilmesi ve yönetebilme becerisini kazanması gerekir. İnsan ne bildiğini, nasıl öğrendiğini ve ne zaman daha etkili öğrenebileceğini fark etmeli. Bunu fark ettiğinde öğrenmek artık rastlantısal değil bilinçli bir stratejiye dönüşür.

Bu öğrenme ve dönüşüm stratejisine baktığımızda dört beceri önem kazanır.

1.Etkili öğrenme stratejisini geliştirmek,

2.Hatalarımızdan ders alarak zihinsel esneklik kazanarak öğrenmek,

3.Kendi düşünme süreçlerimizi gözlemleyip bunları yönetmek,

4. Beynin nasıl çalıştığına dair temel bilgileri öğrenmek.

Önemli olan zihni sadece bilgiyle değil, bilgiyi enformatik hâle getirerek farkındalıkla da beslenebilir hâle getirmektir. Yani "öğrenmeyi öğrenmek" belki işin temel kavramı bu olmalı.

**

Beynimiz aynı zamanda sadece şimdiki anı algılamakla kalmaz sürekli olarak geleceği de tahmin eder ve yorum yapar. Buna öngörücü kodlama sistemi diyoruz. Beynimiz çevreden aldığı duygusal bilgileri işlerken aynı anda bu günküleri ve geçmişte yaşananları, deneyimleri karşılaştırır ve gelecekte neler olabileceği, neler yapmamız gerekir konularında öngörü üretmeye çalışır. Eğer beynimizin tahmini ile duygusal tahmini uyuşmazsa hata sinyali oluşur. Bu sinyal beynimizin tahminleri düzeltmesine neden olur. Yani gelecek için tecrübenin bilimsel adı "öngörücü kodlama"dır. Bu mekanizma sayesinde daha hızlı karar alır, çevremizi ve dünyayı daha hızlı anlamlandırır daha çok şeyler öğreniriz. Zihnimizde oluşturduğumuz düşünceler ve öngörüler dünyayı nasıl algıladığımızı doğrudan etkiler. Eğer olumlu düşüncelerle geleceğimizi düşünür, hayal eder, simüle edersek bu beynimizin daha sağlıklı tepkiler geliştirmesine yardımcı olacaktır.

"Gelecek, mümkünü var olmadan önce fark edenlerindir."

**

Tanrı, insan ve ölüm;

Yaşamın kendi döngüsel anlayışında bir tanrıya ihtiyaç yoktur çünkü evren ve içindeki tüm yaşam döngüsü bir denge ve bağlantılı olarak devamlı kendini tekrar eder. Yani bütün olaylar kendinden sonraki başka bir olay için sebep olur ve böylece bütün olaylar bağlantılı olarak sürecin devamlığıyla çevrimini tamamlamış olur. Bu döngü sistemde her şey doğar, yaşar, ölür ve tekrar doğar, yaşar, ölür ve bu süreç daimî olarak hep devam eder. Hiçbir olay aynı şekilde tekdüze olarak döngü veya değişime uğramadan sonsuz değildir. Bunu sadece biyolojik yaşamın kendisinde değil kavramlar için de düşünebiliriz. Yaşamın ölüme, sıcağın soğuğa, iyiliğin kötülüğe, kötülüğün iyiliğe dönüşmesi gibi. Aslında diyalektik felsefe de böyle bir şey; zıtların

birlikteliği, her olay kendi zıddını kendi içinde taşır. İyilik olmazsa kötülük olmaz, siyah yoksa beyaz olmaz, güzel olmazsa çirkin olmaz varlık olmazsa yokluk olmaz gibi. Olaylara böyle baktığımız zaman evren ve yaşam kendi içinde doğal ve anlamlı olarak olması gereken döngüyü kendisi yaratır, bu döngü ve zincir koparsa var olan her şey sonlamış olacak, kendini tekrarlamayacaktır. Yani evrenin kendi doğal döngüsünün devamlılığı, yaşamın kendisi olduğu kabulü panteist felsefi bir yaklaşımdır. Eğer evrenin doğal kurallarına bağlı olarak yaşam kendi kurallarını yaratıyorsa yani her şeyin kendini zorunlulukla tekrar eden bir süreçten bahsediyorsak yaratıcı olarak kabul edilen kavram, evrenin kendisi olabilir mi?

Ölüm, yaşam döngüsü ve tanrı;

Ölümü anlamak istiyorsan yapman gereken kendinin dışında bir yerde aramak veya ölümden sonraki yaşama bakıp yarattığımız inançlarımıza göre hayatı şekillendirerek anlamak yerine bir gün geri dönüşü olmadan yok olmayı anlamak ve kabul etmektir. Yani ölümün de yaşamın bir kademesi, bir sonucu olduğunu kabul etmek gerekir.

Çünkü yaşam üzerine derin düşünme yapmaya başladığınızda yaşamdaki dönüşümü, değişimi gördüğünüzde ölümün de yaşamın bir parçası, bir dönemi olduğunu fark edersiniz. Bu bakış açısında varoluş, yaradılış ve ölüm büyük problem olarak karşımıza çıkmayabilir. Bunlara tam olarak cevap veremiyor olmamız bu konudaki bilgi eksikliğimiz değil yaşam hakkındaki bilgi eksikliğimizdendir. Yani yaşam üzerine yeterince bilgilenmediğimiz, yaşamı doğru anlamlandıramadığımız, yaşamı yaşam olarak anlamadığımız için ölümü de varoluşumuzu da doğru şekilde anlayamıyoruz.

Aslında ben ve içimdekiler, sorumlulukla bir döngü içerisinde daimî olarak kendini tekrar eder. Yani bir süreç var ve sürecin her bir adımı kendi kendini oluşturan sistemin sonucu olacak şekilde kendisini yaratmaya devam eder.

Döngüsel zaman anlayışında bir tanrı yoktur çünkü döngüsel zaman anlayışında bir tanrıya ihtiyaç da yoktur. Evren ve içindekilerde bir akış, bir süreç vardır ve sürecin her bir adımı kendi kendisini oluşturur, tekrar eder yani daimî döngüsü olan bir sistem kendi kendisini yaratır.

Konfüçyüs der ki, **"Henüz yaşamı anlamıyorsan ölümü nasıl anlayacaksın?"**Sürecin kendisinin tanrısal olduğunu söylemek değişmeceli ve çoklu bir tanrı yaratır. Esasen tanrı denildiğinde yaratıcı olmak yani hiçlikten varlığı ortaya koymuş olması anlamı çıkar. Bu yaratıcılığın ve bütün varoluş sürecini belirli bir niyet ve plan dâhilinde ortaya çıkardığı anlamına gelir. Eğer ki ortada niyet, plan, yaratıcılık, irade yoksa yaşam için zorunlulukla kendi kendisini tekrar eden döngüsel bir süreçten bahsediyorsak buna Tanrı demenin ne gibi bir anlamı olabilir? Yani psikolojik açıdan bir tatmin sağlayabilir ama bu, bizim geleneksel olarak kurguladığımız Tanrı fikrinden oldukça farklıdır.

**

Yaşam ve ölümün döngüsel yaşamın ayrılmaz bütünlüğü içinde cevaplayamadığımız yerleri boşlukların tanrısı ile doldurma üzerine felsefeyi bir kenara bırakıp hepimizin merak ettiği başka bir konuya kısaca bakalım.

Binlerce yıldan beri dünyamıza nüfusa göre oranlarsak çok az sayıda filozof, bilim adamı, sanatçı gibi değerler gelmiş ve bunlar belki de düşündüklerini tam olarak aktaramadan ölmüş ve insanlık bu yüksek değerlerden yeterince faydalanamamıştır. İnsanlığa yol gösterecek güzellikleri, değerleri, fikirleri ve düşünceleri beyinlerden kopyalayabilmiş olsaydık, bu fikirler bugün kaldığı yerden devam etseydi daha mı huzurlu bir dünyamız olurdu?

Peki günümüz teknolojisinde bu bilgi ve düşünceleri bir bilgisayara veya bir başka beyne aktarmak mümkün olabiliyor mu?

Evet, günümüz teknolojisi olarak bu aktarım henüz tam olarak olmasa da yapılan nöro-link çalışmaları ile bunun kısmen yapıldığı ancak çok yakında böyle bir aktarımın tam olarak gerçekleşeceği yönünde açıklamalar mevcut. Bu durum bilginin kesintisiz devamlılığı yani ölümsüzlüğü anlamında olacak. Aslında insanların ölümsüz olması yerine fâni olması yani ölümlü olması bütünsel olarak düşünüldüğünde son derece doğru bir şey. İradenin mümkün olduğu kadar özgürleştirilme çabaları büyük olasılıkla insanların ölümlü olmasındandır. Ölümsüz olsaydık yaşantımız çok anlamlı olmayabilirdi yani ölüm, insanları zaman olarak sınırladığı için yaşam daha anlamlı ve daha heyecanlı olmaktadır. Yaşam, varoluş kodlamalarının bütününün, zaman ve uzayla sınırlandırılmış parçası olması yani canlı olmak, yaşıyor olmak demektir. Yaşam içerisinde olan her şey zamanla sınırlı olduğu için yaşamı, "uzay ve zamanla sınırlandırılmış bir enformasyon" olarak tarif etmek daha doğru olur.

Bilgi ve enformasyon genelde karışan kavramlardır. Konuları doğru anlamak, doğru yere oturtmak için arasındaki ince çizgiyi tekrar gözden geçirelim.

Bilgi; genellikle geçerliliği veya doğruluğu varsayılacak şekilde mümkün olan en yüksek kesinlik derecesi ile karakterize edilen, kişiler veya gruplar için mevcut olan bir dizi gerçektir. Bilgi tanımı kullanıldığı alana ve bakış açılarına göre değişiklik gösterebilir. Bir başka tarif ise İnsanın varlıkla ilk temas anından itibaren insanda oluşan kanaat "bilgi"dir. Sistemimize edilmiş bilgi "bilimsel bilgi" olarak kabul edilir. Bilimsel bilgi ise bilimsel metodoloji ile gözlem, deney, ölçme, akıl yoluyla üretilir. Bilgi hakkında tariflerden bazıları böyle.

Enformasyon veya malumat; belirli ve dar kapsamlı bir konuya ilişkin derlenmiş bilgi veya bilgilerin bütünlüğü ya da bilginin derlenmiş hâlidir. Derleme süreci ölçüm, deney, gözlem, araştırma ya da haber toplama bulgularının özetlenmesi biçiminde olabilir.

BÖLÜM 3

Beynimizin matematiksel modeli;

Gördüklerimiz, duyduklarımız beş duyu organımız üzerinden beynimize ulaşır ve kodlamalar sonucunda eyleme dönüşür ancak beş duyunun yetmediği yerlerde zihnimiz devreye girer. Beynimiz bu durumda model bağımlı gerçeklik yaratır. Bizler bu model bağımlı gerçeklik üzerinden yaşamı, olayları algılarız. Düşünce maddeden, genden ve inançtan daha önemlidir. Beyin ürettiği düşünceler sayesinde kendine ait bir zihin yaratır ve bu zihin içerisinde var olur. Ortak yaşantımız, ortak zihinlerimizin bir araya gelmesiyle oluşur yani yaşam aslında bir zihin durumudur. Yaşamın bir zihin durumu olduğunu bize ilk söyleyenden Doğu felsefesinin önemli filozoflarından Mevlânâ, Batı felsefesinde ise Spinoza'dır. Mevlânâ, zihin ile evren arasındaki bağlantıyı ilk ifade edenlerdendir. Spinoza bilmekten, anlamaktan, öğrenmekten doğan sevinci, mutluluğu en iyi vurgulayandır. Bizim yaşam içerisinde daha sevinçli bir varoluş için "anlamaya" ve "bilmeye" ihtiyacımız vardır. Anlamak için de eğitime, öğrenmeye ve bilime ihtiyacımız vardır.

Beyin nasıl düşünce üretiyor?

Önce şöyle bir soru ile başlayalım, herkes düşünce üretebilir mi? Hayır çünkü düşünmek algıların tekrarı ile olan otomatik bir süreç değildir. Neukorteks yani beynimizin en üst katmanının aktif olarak kullanılabilmesiyle kazanılan bir yetkinliktir. Sorgulama, analiz, yaratıcılık, karar verme yani gerçek düşünce, beynimiz ön tarafında bulunan prefrontal korteks ile gerçekleşir. Bu nedenle soru sormak, merak etmek, yeni konularla ilgilenmek çok önemlidir. Çünkü düşünme önce muhakeme dediğimiz olayla başlar ancak birçok insan düşünceyle değil duygularıyla

yaşar. Duygularımızla hayatı tepkileriz, hayatımızı yönlendiririz. Çünkü otonom sistemlerimiz aktif durumdayken yani duygusal beynimiz baskın olduğunda duygular düşüncelerin önüne geçer. Bu durumda yaşanan stres, korku, öfke, endişe, kaygı gibi davranışlar neukorteksi yani düşünmemizi sağlayan beynimizin devre dışında kalmasına sebep olur. Düşünmek için öncelikle sakinlik, farkındalık, iç gözlem gereklidir ki ancak bu durumda gözlemci, gözlemlediği şeyi değiştirme gücüne sahip olabilir. Bizlerin de kendi hayatımızda gözlemci durumunda olmamız gerekir. Düşünmek, düşünce üretmek otomatik bir refleks durumu değil bir seçim ve farkındalıktır. Bu seçim zihinsel özgürlüğün ilk adımıdır.

"Yaşamımızda daha sevinçli bir yaşam için anlamaya ihtiyacımız vardır, anlamak içinde bilime ihtiyacımız vardır."
Prof. Dr. Türker Kılıç

**

Düşünce kontrolü ve ekonomik tekelcilik.

Eğer insan arzuları yozlaşacak kadar bozulmamış olsaydı bu kadar çok ekonomik tekelin inşa edilmesi mümkün olmazdı. Çünkü her tekel gücü bir arzunun en yüksek şiddetle duyurulma çabasına karşılık gelir. Kapitalist modernize arzuların sınırsızca serbest kalabilmesi için önce aklın işlevsizleştirilmesi gerekir. İnsanın en doğal en gerekli ve dik durabilme yetisi olan düşünme gücü bilinçli bir şekilde devre dışı bırakıldı. Ve böylece artık hiçbir sınırı kalmamış bir tüketim toplumu oluştu. Temelsiz, anlamsız ve doyumsuz toplum yaratılmış oldu. Bugün maddesel yaşam yalnızca ihtiyaçlarımızı karşılayan bir araç olmaktan çıktı.

Yaratılan alışkanlıklar ihtiyacın da ötesine geçen tatmin edilmesi gereken yapay arzuların sürekli üretildiği bir alana dönüştü. Reklamlar, algoritmalar, modalar hepsi insanın kendi gerçeğinden koparak tüketimle mutlu olan bir düzenin parçası hâline getirildi. Sık sık değişen modalara ayak uydurmak için çabalar,

daha çok alışveriş yaparak mutlu olacağımızı düşünmeye başladık. Buna karşılık insanın manevi yönü, gelenekler, var olan insani değerler, anlam arayışı gibi kavramlar zaman kaybı gibi gösterilerek sessizce hayatın dışına itildi. Hızla değişen dünyaya, hayvanca dürtülerimizle uyum sağlamamız beklenirken huzur, vicdan, sadelik ve düşünme gibi insani nitelikler önemsizleşti.

Ama unutmamalıyız; insan, değerleri muhafaza edildiği oranda toplum olabilir ve varlığını geliştirebilir. İnsan değerlerinin ölçüsü kesinlikle para gücüne dayanan maddesel yaşam değildir. Maddesel yaşamın kullanışlı olan yönü sadece gerekli olan ihtiyaçların kolay bir şekilde giderilmesini sağlamak olmalıydı oysa şimdilerde ihtiyaçların üzerine çıkma gibi bir işlev gibi görünüyor. En nihayetinde bugün aile bağlarının kopmasının, toplumsal dayanışmanın zayıflamasının, yalnızlık ve anlamsızlık duygusunun artmasının temelinde bu gerçek yatıyor.

"İnsanlık için yaşanabilir gelecek, arzulara köle olmakta değil, insani değerlerin yeniden keşfedilmesine bağlıdır."

Ve sonunda kapitalizmin modernleşme dürtüsü bile umudu kesmiş olacak ki insanlar yerine sorumluluklarından kaçma şansı olmayan kendisine yüklenen bütün görevleri en iyi şekilde yerine getirmeye çalışan ve en önemlisi kırılgan olmayan robotlar çağını başlattılar. Hatta belki de bu yüzden insanı değersizleştirmek, bu kadar içini boşaltmak ve aç bir hayvana dönüştürmek bu kadar önemliydi.

**

Öğrenme üzerine kısa hatırlatma.

Kendine ait bir fikrin, düşüncen yoksa düşünmeden, yorum yapmadan sadece başkalarının düşüncelerini, fikirlerini paylaşıyorsan; düşünmeyi, okumayı unutmuş, kimliğini ve kişiliğini kaybetmişsin demektir. Artık düşünce yoksunu, biat eden, körü körüne inanan, mücadeleden vazgeçmiş, başka düşüncelerin sadık kölesi olmuşsun demektir.

Bir gözlemci gibi etrafımıza ve kendi hayatımıza bakalım. WhatsApp mesajlarına, sosyal medya yorumlarına, yazılanlara bakalım; Türkçede dil bilgisi, gramer, noktalama işaretleri, anlatım, ifade gibi kuralların büyük ölçüde erozyona uğradığını, neredeyse yok olduğunu, çokça yazım hataları olduğunu görürüz. Çünkü insan, sosyal medya nedeniyle sadece yazmayı değil okumayı, düşünmeyi de unuttu. Yazmak düşünmenin yansımasıdır; okumayan, yazmayan, düşünmeyen, sorgulamayanlar kolayca yönlendirilir, yönetilirler. Yani sosyal medya üzerinden insanlığın susturulduğu, pasifleştirildiği çağda yaşıyoruz. Yazdıklarımıza dikkat etmek, okumak, düşünebilmek, sorgulamak aslında zihnimizi ve fikir özgürlüğümüzü korumak içindir.

Dijital bağımlılıklarla hacklenen beyinler, konulara odaklanma, dikkatli olma ve farkındalıkları geliştirme yeteneğini kaybettiklerinden öğrenme yeteneklerini de kaybediyorlar. Öğrenmek, insan zihninin ve beyninin çevresel deneyimlere, bilgiye ve içsel uyarıcılara karşı yeni bağlantılar kurarak değişime uğraması demektir. Bu sadece bilgi edinmek değil aynı zamanda anlam oluşturmak, davranış değiştirmek, yeni beceriler geliştirmek ve zihinsel modelleri güncellemek demektir. Öğrenme bu nedenle çok katmanlı bir süreçtir, nörobiyolojik düzeyde yeni snaplar, yeni nöron bağlantıları kurulması demektir. Bilinçsel düzeyde dikkat; hafıza, analiz yapabilme gibi değerlerin devrede olması, psikolojik düzeyde ise duygular ve inançlar ile öğrenme şeklidir. Öğrenme merakı olmazsa bilgi ile öğrenme birlikte olmaz. Öğrenmeyi insanda başarılı kılan öğrenme merakının olmasıdır. Veri ve enformasyonunun duygu ile birleşmesi gerekir. Yani öncelikle öğrenmeyi öğrenmek gerekir. Esasında evrene de baktığımızda öğrenmek zihinsel bir yazılım güncellemesi ve insanın her gün yeniden inşa edilmesidir.

“Merak etmezsen, sorgulamazsan öğrenemezsin.”

Neden kaliteli cümleler kuramıyoruz, kendimiz doğru ifade edemiyoruz, anlaşılamıyoruz?

Dünya eğitim ortalamasında, anaokulundan üniversite son sınıfa kadar olan eğitimde okutulacak toplam kelime sayısı 70 bin olmalıdır. Yani üniversiteyi bitiren bir öğrenci 70 bin kelime ile tanışmış olacak anlamındadır. Yapılan istatistiklere göre okul sonrası, öğrenilen kelimelerin ancak %10'u kullanılıyor ve kendimizi bu kadar kelime ile ifade edebiliyoruz. İngiliz üniversitesinde eğitim almış bir öğrenci 70 bin kelime ile tanışıyor ancak bunun 7 bin kelimesi ile yaşamını sürdürüyor, kendini ifade edebiliyor demektir. Japonya'da eğitim sürecine öğrenilen kelime sayısı 36 bin, İtalya'da 42 bin, Türkiye'de ise önceleri 10 bin olan kelime sayısı son on yıl içinde 7 bine kadar geriledi. Yani Türkiye'de üniversite mezunu bir öğrenci 700 kelime ile yaşamını sürdürüyor ve kendini ifade etmeye çalışıyor. Bunların içinde en çok kullanılan, "aynen, sıkıntı yok, bakarız, ne mana" gibi kelimelerin yanı sıra kendi ürettiğimiz pek karşılığı olmayan kelimeleri de dikkate alırsak derdimizi anlatacak, ifade edecek kadar kelime bilmiyoruz yani anlaşamıyoruz demektir. Bu kadar az kelime ile ne kendimizi doğru dürüst ifade edebiliriz, ne de anlatılanları doğru dürüst anlayabiliriz. Özellikle hayat yolunda başarılı olmak isteyen, yeni hayata atılan gençler için bu kadar az kelime yeterli olmayacaktır. Nasıl böyle oldu diye bakarsak son yirmi yılda dinî eğitimin öne çıkması, rasyonel eğitime, bilim ve ilime gerekli önemin verilmemesidir.

Neden iletişim kuramayız, neden birbirimizi anlayamıyoruz?

İnsanların içindeki duygularını, acılarını, geçmişte yaptıklarını, inançlarını, yaşadığı sorunları göremeyiz. Gerçek iletişim insanların görünen taraflarıyla değil görünmeyen varlığıyla kurulur, Mevlânâ'nın da dediği gibi "Aynı kelimeleri kullananlar değil aynı duyguları paylaşanlar anlaşır." İşte bu yüzden iletişim kurduğumuzda aslında kiminle konuşuyoruz doğru anlamamız için empati kurmamız gerekir.

Çoğu zaman alışkanlıklarımızın, korkularımızın, endişelerimizin, geçmişimizin etkisinde olabiliriz bu yüzden herkesin

doğrusu, yanlışı, dünya algılayışı farklıdır. Dünyada 8 milyar insan varsa 8 milyar farklı dünya görüşü var demektir. Hepimizin farklı dünya algısı, kendi gerçekliği ve farklı alışkanlıkları var ve hepimiz kendi gerçekliğimizi mutlak doğru zannederiz. İletişim sadece sözcüklerle kurulmaz, sözcüklerin bu iletişim içerisindeki katkısı çok azdır, esas olan ses konumuz, vurgularımız, beden dilimiz, yüz ifademiz, bakışlarımız, davranışlarımızdır. Çoğu zaman konuşmalarımız davranışlarımızın, düşüncelerimizin yansımasıdır ve karşı tarafta yarattığı tepkimenin sonucuna göre değişir. Bizleri yönlendiren yeterli bilgi ve alışkanlıklarımız yoksa düşüncelerimiz, tepkilerimiz ve davranışlarımız da o yönde olacaktır.

Çoğu kez düşünme kabiliyetimizi geliştirmek için kendimize fırsat tanımıyoruz, zihnimizi boş bırakıyoruz. Farklı şekilde yüklenmiş, empoze edilmiş, sorgulanmamış, doğruluğundan emin olmadığımız fikirlerle yaşıyoruz ve bu yüzden anlaşılmadığımızı düşünüyoruz ve karşımızdaki insanları da anlamıyoruz.

Şimdi kendimize soralım, ben kimim ve bu görüşmede bu iletişimde hangi ben konuşuyor, hangi inançla, hangi kalıpla, hangi bilgi ile tepki veriyorum, ön yargılarımın ne kadar etkisindeyim? Unutma insan bu anlamda görünmez bir varlıktır ve insan önce kendini bilmeden tanımadan kimseyi tanıyamaz, anlayamaz. Bu nedenle "Kimse beni anlamıyor." diye sıkça şikâyet ederiz. Önce sen kendini anlamaya başlarsan dünyan değişir. Aynen Lübnan asıllı Amerikalı şair filozof Halil Cibran'ın söylendiği gibi; "Bu dünyaya anlaşılmaya değil anlamaya geldik."

İletişim için önce kendini doğru anlaman gerekir, kendinle tanışıp gerçek bağlantılar kurmak istiyorsan zihninle tanışıp içinde neler olduğunu doğru anlaman gerekir.

**

"İnsanların çoğu onu yapıyor diye yanlış, yanlış olmaktan çıkmaz. Bir eylemin doğruluğu onu yapanların sayısıyla ölçül-

mez, tarih bu gerçeğin sayısız örneğiyle doludur. Eğer insanların çoğu aynı hatayı yapıyorsa bu durum hatayı haklı ya da kabul edilebilir kılmaz. Yanlış ne kadar çok kişi tarafından benimsenir ise benimsensin yine de yanlıştır. Çoğu zaman toplum baskısı alışkanlıklar veya yalnızca kalabalığa uyma isteği insanları yanlışın peşinden sürükleyebilir. Ancak hakikat gücünü çoğunluktan veya güçten değil kendi doğasından alır. Doğrular oylamaya sunulan bir teklif değildir, doğru olanı yapmak bazen kalabalığa sırtını dönmeyi ve kişinin kendi vicdanının sesini dinlemesini gerektirir. Çünkü insanı ve toplumu ileriye taşıyan asıl güç kalabalıkları körü körüne takip etmek değil; aklı, vicdanı ve insanlığın ortak değerlerini kendine pusula yapmaktır."
Lev Tolstoy

Zihnimizi güncellemeli miyiz?

Günümüzde, yaşadığımız dijital ortamda kullandığımız cep telefonundan bilgisayara kadar bütün cihazlar zaman içerisinde güncelleniyorsa ve bu güncelleme diye bahsedilen öncekine göre daha gelişmiş donanımlı program yüklemek anlamındaysa beyinlerimizin, zihinlerimizin de zamana ve şartlara bağlı olarak güncellenmesi gerekmez mi? Beşer yıllık periyotlarda hatırlayabildiğiniz kadar geri gidin ve düşünün; ne kadar çok şey değişti, az da olsa bilgisayar kullanamıyorsanız devletle olan işlerinizi bile yapamazsınız. Yasalara göre akıllı telefon kullanma mecburiyeti yoktur ancak neredeyse birçok işimiz telefon üzerinden haberleşme ile iletişim hâlinde oluyoruz hatta hastanelerden randevu almak, kurumlardan bilgi almak gibi. Kamu ile olan işlerimizi bile telefon ile gerçekleştiriyoruz.

Peki, beynimizi nasıl güncelleyeceğiz diyebilirsiniz, aslında farkında olmuyoruz ama herkes kendi ihtiyacı kadar zihin güncellemesini devamlı yapıyor. Beynimize de yeni bir sürüm

Orta Doğu'daki Jeopolitik Olaylar, Küresel Güç Stratejileri ve Algı Yönetimi

Önceleri globalleşmenin ne olduğunu tam anlamadık, kulağımıza da hoş geldi, peşinden sürüklendik, zaman geçti anladık ki dünya bütünleştikçe küçüldü, küçüldükçe kötüleşti ve içimizdeki şeytanın büyüklüğünü fark ettik. Bu şeytanı önce tam olarak anlayamadık ama öncekilerinden çok farklı çok büyük ve en kötüsüymüş, sonraları anladık ki şeytan, kuvvetli olanmış. Şeytan kuvvetlendikçe kuvvetlendi, bazıları onların yaptıklarına, projelerine, kurallarına bilerek veya farkında olmadan hizmet etmeye onların daha büyümesine daha da kuvvetlenmesine her şeye hâkim olmasına yardımcı oldular. Bazıları bunlara köle oldu büyük çıkarlar sağladılar, onlara "Emperyalistlerin uşağı veya köpeği" dedik ve **dünyanın en büyük teröristinin Amerika** olduğunu anladık.

Dünya insanının büyük çoğunluğu fakirleşti, yoksulluk ve sefalet büyüdü, adaletsizlik, başkalarının mallarına, topraklarına el koymak, bombalamak, öldürmek, ahlaksızlık, insan onurunu aşağılayan olaylar sıradanlaşmaya başladı. Dünya kapitalist sistemi, emperyalistlerin kurdukları sistem üzerinden çalışmaya başladı ve kuvvetli olanlar daha da kuvvetlendi, kuvvetli olanlar tarafından konulan kurallar uygulanmaya, artık her şey onların çıkarları doğrultusunda olmaya başlamıştı.

Aslında bilinen sistemdi, insanlığın başından beri, böl ve yönet. İşte bu sistem en ileri şekilde uygulanmaya başladı. Dünyanın jeopolitik önemi ve zenginlik kaynağı olan yerlerde yıllarca sürecek savaşların, katliamların, soykırımların temelleri atıldı, oyunlar kuruldu. Asya coğrafyasını ele geçirmek için Ukrayna üzerinden, Orta Doğu coğrafyasını ele geçirmek için İsrail üzerinden stratejik oyunlar, düzenler kuruldu, projeler yapıldı ve dünyanın sonu olabilecek savaşlar başlatıldı. Ve kapitalizmin çöküşü başladı, henüz adı konulmamış dünyayı değiştirecek yeni düzenin başlangıcındayız.

Sonunda beynimizin nasıl çalıştığını anlamazsak insan ve davranışlarını anlayamayacağınızı anladık, beynimiz nasıl çalışıyor diye öğrenmeye başladık, bütün bunları yaratan sebebin beynimiz olduğunu öğrendikçe de geleceğimiz kararmaya başladı.

tilkikitap.com

KDV muafiyeti uygulanmıştır.

ISBN:978-625-8579-33-8